

Bijdrage Both ENDS/Water internetconsultatie BHOS

Vraag 1 van 10

Nexus (samenhang) Ontwikkelingssamenwerking & Buitenlandse Handel

Het Nederlandse bedrijfsleven kan door middel van handel, investeringen en marktkracht een belangrijke rol spelen bij een aantal van de grote wereldwijde uitdagingen van deze tijd. Om de Nederlandse inzet richting het bedrijfsleven een focus mee te geven wordt gekozen voor een focus op de “twin-transities”; de digitale transitie (via onder meer artificiële intelligentie) en de verduurzamingstransitie. Deze twin-transities op digitale innovatie en verduurzaming zullen de komende jaren een grote rol spelen om de Parijs en Glasgow-doelen voor klimaat te halen. Die doelen moeten we in Nederland halen, maar ook wereldwijd. Hoewel er een grote behoefte is aan Nederlandse expertise en investeringen, zien we dat meer nodig kan zijn om het Nederlandse bedrijven te betrekken bij deze transitie in (lage en) midden-inkomenslanden.

1. Hoe kan het Nederlandse bedrijfsleven meer betrokken worden bij de twin-transitie in (lage en) midden-inkomenslanden?

N.v.t

Vraag 2 van 10

Nederland kent een lange traditie van publieke private samenwerking. Nu de mondiale uitdagingen steeds groter worden, is het van belang deze publiek-private samenwerkingen te verdiepen en te versnellen. De duurzame ontwikkelingsdoelen zijn in 2015 vastgesteld als actieplan voor overheden, bedrijven, kennisinstellingen en burgers om duurzame ontwikkeling te verwezenlijken wereldwijd.

2. Hoe kunnen overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen beter samenwerken om de duurzame ontwikkelingsdoelen te halen?

Om deze vraag te beantwoorden is het belangrijk om terug te gaan naar de oorspronkelijke resolutie (A/RES/70/1) waarin de duurzame ontwikkelingsdoelen voor het eerst zijn gearticuleerd. Deze resolutie stelt dat de doelen ondeelbaar zijn en dat zij in dienst staan van een wereld waarin mensenrechten worden beschermd en ondersteund. In de daaropvolgende jaren is echter gebleken dat deze grondslagen onvoldoende tot uiting zijn gekomen in het Nederlandse handel- en ontwikkelingsbeleid. Zo wordt er selectief ingezet op bepaalde doelen, zoals SDG6 binnen de Nederlandse watersector, zonder dat er een geïntegreerde visie bestaat m.b.t. tot (het effect op) andere doelen. Bovendien wordt het bevorderen van mensenrechten niet als integraal streven gezien binnen het handel- en ontwikkelingsbeleid.

Concreet gezien heeft dit er toe geleid dat er vanuit waterprogramma's, publieke en private samenwerkingen tot stand komen die de prioriteit geven aan private belangen ten koste van het gemeenschapsbelang, m.n. van kwetsbare groepen. Zo worden bijvoorbeeld in Beira, Mozambique, vrouwelijke boeren van hun land onteigend om plaats te maken voor vastgoedontwikkeling, en

heeft in Manilla een coalitie van Nederlandse NGO's zich teruggetrokken uit de Nederlandse masterplan ontwikkeling vanwege een gebrek aan een inclusieve besluitvormingsproces. Deze voorbeelden tonen aan dat het noodzakelijk is om de inrichting van publieke private samenwerkingen grondig te herzien op een manier dat recht doet aan de grondslagen van de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen, zoals uiteengezet in resolutie A/RES/70/1.

Vraag 3 van 10

Nederland heeft sinds 2016 een actieplan beleidscoherentie voor ontwikkeling. Beleidscoherentie voor ontwikkeling heeft als doel om in niet-hulp (OS) beleid schade voor ontwikkelingslanden te verminderen en synergiën en samenwerking te versterken. Het Nederlandse actieplan is in 2018 herzien en geeft een overzicht van vijf Nederlandse beleidsthema's die een invloed hebben op de ontwikkelingskansen in ontwikkelingslanden. Deze thema's zijn: (1) het tegengaan van belastingontwijking/ontduiking, (2) ontwikkelingsvriendelijke handelsakkoorden, (3) een ontwikkelingsvriendelijk investeringsregime, (4) verduurzaming van productie en handel en (5) het tegengaan van klimaatverandering.

3. Hoe kan de bovengenoemde Nederlandse inzet op beleidscoherentie voor ontwikkeling verder versterkt of verbeterd worden?

In de eerste plaats is het noodzakelijk om een overkoepelende visie van ontwikkeling te formuleren, dat gestoeld is op een geïntegreerd perspectief m.b.t. de duurzame ontwikkelingsdoelen zoals uiteengezet in de oorspronkelijke resolutie (A/RES/70/1). In het huidige actieplan ontbreekt een holistische visie waardoor een nieuwe vorm van beleidsincoherentie dreigt te ontstaan tussen de beleidsthema's die ieder volgens andere (en soms tegenstrijdige) opvattingen en doelen worden ingegeven.

Ten tweede is het noodzakelijk dat de inzet op beleidscoherentie niet enkel op grote lijnen wordt uitgezet, maar ook daadwerkelijk leidt tot meer coherentie op het niveau van concrete investeringen en interventies. Zo zijn er binnen de Nederlandse watersector verschillende voorbeelden van botsende prioriteiten tussen handel en export bevordering enerzijds en inclusief waterbeheer en armoedebestrijding anderzijds, waarbij kwetsbare groepen veelal het onderspit moeten delven.

Vraag 4 van 10

Buitenlandse Handel

Internationale handel en investeringen zijn van groot belang voor de Nederlandse welvaart en werkgelegenheid. De Nederlandse welvaart wordt voor een derde verdiend door internationale handel en een derde van onze banen zijn verbonden aan internationale handel. Onze internationale concurrentiepositie is onderhevig aan de "twin-transities" (digitalisering/innovatie en klimaat/duurzaamheid) en verschuivende geopolitieke verhoudingen. Het is voor Nederland van groot belang om het verdienvermogen te versterken nu en in de toekomst.

Strategisch en duurzaam handelsbeleid

In anticipatie op de geopolitieke en transitie-ontwikkelingen sturen ook buitenlandse staten sterker op hun nationale en internationale beleid. Zo passen staten in toenemende mate assertievere economische diplomatie toe en zetten zij economische machtsinstrumenten in om hun internationale

doelen na te jagen. Nederland kan hierin niet achter blijven. De verwevenheid van ons land met de rest van de wereld is groter en kwetsbaarder dan ooit. Als onderdeel van een samenhangend buitenland beleid, zal Nederland zich toelagen op een strategisch en duurzaam handelsbeleid.

4. Hoe kan de overheid het duurzame verdienvermogen van Nederlandse bedrijven in het buitenland versterken?

De Nederlandse overheid moet zich niet laten verleiden door een 'race to the bottom' met nieuwe wereldmachten en opkomende economieën, maar zou zich moeten toelagen op het ondersteunen van innovatieve bedrijfslevenactiviteiten die bijdragen aan het behalen van de duurzame ontwikkelingsdoelen. Ook hierbij is het noodzakelijk om de Nederlandse visie op duurzaamheid te herzien op basis van een geïntegreerd en mensrechtelijk perspectief op de duurzame ontwikkelingsdoelen zoals uiteen is gezet in de oorspronkelijke resolutie A/RES/70/1.

Vraag 5 van 10

Thema's en sectoren van de toekomst

Nu de wereld in transitie is om een goede toekomst voor ons en de generaties na ons te bewerkstelligen verandert de focus van bedrijven, overheid en kennisinstellingen.

5. Op welke thema's of sectoren ziet u kansen om internationaal te ondernemen?

De Nederlandse watersector heeft de potentie om een belangrijke rol te spelen in de toenemende mondiale vraag naar klimaatadaptatie. Tegelijkertijd is gebleken dat de veelal technische interventies van de watersector vaak onvoldoende aansluiten op de lokale institutionele context en de belangen van kwetsbare groepen, waaronder vrouwen en informele landeigenaren. Dit resulteert in interventies die zowel onhaalbaar als onwenselijk zijn. Om de potentie op het gebied van mondiale klimaatadaptatie te realiseren zijn daarom innovaties vereist op het gebied van inclusieve besluitvormingsprocessen en het structureel betrekken van gemeenschappen om zo de doorgaans excellente technische kennis van de Nederlandse water sector om te zetten in duurzame transitie op de grond.

Vraag 6 van 10

Samenwerking publiek-privaat en rol Midden en Klein Bedrijf (MKB)

Een succesvolle aanpak op het gebied van internationale handel vraagt samenwerking tussen burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en de overheid. Het is nuttig om aan te sluiten op de behoeftes van de markt. Waar zijn bedrijven (specifiek het MKB) mee geholpen om de exportkracht en innovatiekracht te vergroten?

6. Hoe kan de overheid het bedrijfsleven (specifiek het MKB) dat internationaal onderneemt (of dat zou willen) beter ondersteunen om zaken te doen in het buitenland?

- Welke ondersteuning hebben bedrijven nodig om internationaal succesvol te zijn op terreinen van digitale innovatie (innovatiesamenwerking) en verduurzaming?
- Voor handel met welke landen (of regio's of markten) zou ondersteuning moeten zijn?
- Wat zou de overheid op het gebied van handelsbevordering **niet** meer moeten doen?

De Nederlandse watersector kan internationaal uitblinken op duurzaamheid en inclusiviteit; twee kwaliteiten die door de Nederlandse watersector naar buiten toe veelvuldig worden uitgedragen. Dit betekent dat Nederlandse ondernemers zich t.o.v. buitenlandse concurrenten kunnen profileren op kwalitatieve hoogstaande en duurzame producten en diensten, wat van groot belang is met de uitdagingen om bijv. klimaatbestendige delta's en steden te ontwikkelen. Om dit te realiseren is een leidende rol van de Nederlandse overheid vereist. Want om duurzaam internationaal te ondernemen, zijn duidelijke kaders van groot belang – een 'level playing field' dat geldt voor alle Nederlandse ondernemers die aanspraak willen maken op publieke ondersteuning van de Nederlandse overheid. Dergelijke kaders kunnen geschept worden middels IMVO-wetgeving, maar dienen ook expliciet en helder verwoord te worden in opdrachtomschrijvingen (e.g. Term of References/ Tenders). Vaak geven opdrachtomschrijvingen en budget beperkte mogelijkheden om inclusieve processen en effectieve samenwerking met maatschappelijk middenveld te borgen. De meerwaarde van samenwerking met maatschappelijk middenveld is door de Nederlandse watersector breed erkend tijdens het Waterproof evenement van 2021, waarin de sector reflecteerde op het Partners voor Waterprogramma en de benodigde toekomstige inzet. Een van de boodschappen die naar voren kwam, is dat het maatschappelijk middenveld meer en nauwer betrokken moet worden bij waterprojecten – waarin betekenisvolle samenwerking met gemeenschappen en het borgen van inclusieve processen de sleutel zijn om aansluiting te vinden bij de lokale behoeften en een duurzaam succes te realiseren.

c. Wat zou de overheid op het gebied van handelsbevordering **niet** meer moeten doen?

De inzet van de NL overheid op bevorderen van watergerelateerde master- en deltaplannen dient vraag gedreven te zijn, zowel vanuit de overheden van het ontvangende land als de bewoners. Verschillende onderzoeken tonen aan dat de NL inzet te veel vanuit de aanbodkant is bevorderd, wat ten koste gaat van het eigenaarschap en draagvlak aan de ontvangende kant – en daarmee de duurzaamheid van de investeringen in het gedrang brengt. Daarbij – met de ambitie van de Nederlandse overheid en watersector om internationaal bij te dragen aan klimaatadaptatie, dient Nederland ver te blijven van het bevorderen van de Nederlandse watersector voor de ontwikkeling of uitvoering van projecten die afbreuk doen aan het vermogen van ecosystemen en mensen om zich aan te passen aan klimaatverandering.

Vraag 7 van 10

Ontwikkelingssamenwerking

Development cooperation

Nederlandse inzet op Ontwikkelingssamenwerking

Nederland is op verschillende thema's actief op gebied van ontwikkelingssamenwerking. Zo investeren we in het realiseren van de Sustainable Development Goals (SDG's) en zetten we extra in op opvang in de regio, toegang tot vaccins, klimaatadaptatie en -mitigatie. Nederland gaat door met wat goed gaat en focust op waar Nederland goed in is, zoals verbinding tussen diplomatie en ontwikkelingssamenwerking. Meer informatie over het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid van Nederland is te vinden op www.nlontwikkelingssamenwerking.nl.

7. Waar is Nederland op het gebied van ontwikkelingssamenwerking volgens u goed in? Op welke thema's zou Nederland een aanjagende rol kunnen vervullen?

Nederlandse OS heeft zich de afgelopen jaren sterk ingezet op het bevorderen van de positie van vrouwen en meisjes in waterprogramma's. Deze focus heeft zich m.n. toegeleegd op 'WaSH' binnen SDG6, en in mindere mate op besluitvormingsprocessen voor het beheer van stroomgebieden en waterrechten (dat in feite onderdeel is van SDG6). Echter, met de toenemende klimaatverandering (dat tot extremere droogten, overstromingen en vervuild water leidt), wordt verantwoord en duurzaam beheer van stroomgebieden van steeds groter belang om op langere termijn WaSH successen te borgen. Daarbij zijn inclusieve besluitvormingsprocessen voor het beheer van water en stroomgebied van groot belang om de positie van vrouwen, meisjes en kwetsbare groepen te borgen in hun recht op 'WaSH' en water in bredere zin om te voorzien in hun levensonderhoud.

Ook vanuit de strategische partnerschappen heeft Nederland programma's ondersteund die succesvol hebben bijgedragen aan het versterken van de positie van vrouwen en meisjes in het beïnvloeden van, en aanspraak maken op waterrechten en een gezonde leefomgeving. Zo zijn er veel initiatieven voor duurzaam waterbeheer wereldwijd die vanuit gemeenschappen, en m.n. vrouwen, worden geleid om bij te dragen aan gendergelijkheid en klimaatrechtvaardigheid. Door op geleerde lessen uit dergelijke initiatieven van gemeenschappen te bouwen, kan de Nederlandse overheid een belangrijke bijdrage leveren aan duurzaam en verantwoord waterbeheer – met speciale aandacht voor vrouwen, meisjes en groepen die doorgaans zijn uitgesloten van besluitvormingsprocessen. Nederland kan middels OS een belangrijke bijdrage leveren in het versterken van deze initiatieven en de rechten van gemeenschappen en het maatschappelijk middenveld om zich veilig uit te kunnen spreken voor eerlijk en duurzaam beheer van hun leefomgeving. Daarbij kan Nederland middels OS- en Handelsinstrumentaria de verbinding tussen het maatschappelijk middenveld, de private sector, kennisinstellingen, en overheden faciliteren, om zodoende bij te dragen aan integrale benaderingen voor complexe problematiek zoals 'klimaatadaptatie'. Specifieke kansen waarop direct resultaten behaald kunnen worden voor betere samenwerking en een integrale aanpak liggen voor de hand bij bestaande processen, zoals delta- en masterplannen, en binnen MoU's waarin de samenwerking met overheden zijn vastgelegd op gebied van waterbeheer (bijv. tussen Bangladesh en Nederland).

Vraag 8 van 10

Innoveren op OS

Nederlandse internationale samenwerking is flexibel en kennisintensief, we zijn vernieuwend. Zo ontwikkelt Nederland nieuwe manieren van werken en partnerschappen die daarna door bijv. de Europese Commissie en Wereldbank worden opgepakt of opgeschaald. De Nederlandse internationale samenwerking fungeert dus veelal als een creatieve en kennisintensieve incubator (een broedplaats voor nieuwe ideeën. Nederland is een relatief kleine donor, maar als lidstaat van de EU en via bilaterale hulp kan Nederland de zichtbaarheid van EU-hulp vergroten en additionele relevante kapitaalstromen generen.

8. Op welke manier en op welk vlak kan de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking nog meer innoveren?

N.a.v. het IOB rapport over de Nederlandse internationale inzet op water (dec 2017), is recent het waterprogramma 'Reversing the Flow' opgezet. Dit programma is een voorbeeld van innovatie dat zowel initiatieven van gemeenschappen en het maatschappelijk middenveld ondersteunt voor 'lokaal' waterbeheer, alsook een belangrijke leeragenda biedt voor de Nederlandse watersector om te reflecteren op de uitwerking van internationale waterprojecten en beleid. De flexibiliteit die dit programma biedt aan lokale NGO's is vooruitstreven en past volledig binnen de Nederlandse en internationale bewegingen zoals 'shift the power' en 'locally-led adaptation' (principes opgesteld door de Global Centre on Adaptation, welke door de Nederlandse overheid zijn erkend en ondertekend in 2021). Het Reversing the Flow programma gaat pas nu van start – en daarmee kunnen nog geen lessen getrokken worden, maar het biedt wel een goed voorbeeld van de richting waarop Nederlands internationaal waterbeleid zich ontwikkelt en waar mogelijkheden zijn om op door te innoveren. Deze innovatie past ook binnen de bredere trend en ambitie binnen de Nederlandse watersector om te leren en te verbeteren op inclusieve aanpakken in internationale waterprojecten, zoals de 'Community of Practice on Social Inclusion'. De Nederlandse overheid kan op deze trends en ambities inspelen door het maatschappelijk middenveld, kennisinstellingen en vooruitstrevende private partijen uit de Nederlandse watersector te betrekken in het ontwikkelen van innovatieve beleidsinstrumenten en financieringsmechanismen voor duurzaam en inclusief internationaal waterbeheer. De kans die de Nederlandse watersector heeft, is namelijk om de ambities op klimaatadaptatie (e.g. Climate Adaptation Summit) en waterbeheer (e.g. UN Water Conference 2023) om te zetten in daden en heldere kaders.

Vraag 9 van 10

Een donor met durf

De Nederlandse internationale inzet is gedurfd, omdat we financiële investeringen koppelen aan onze diplomatieke inzet en expertise. We continueren thema's waar we traditionele meerwaarde hebben: seksuele en reproductieve rechten en gezondheid (SRGR), water, voedselzekerheid en veiligheid & rechtsorde. Daarbij kunnen we nog meer gebruik maken van het diplomatieke gewicht van o.a. de EU. We investeren in systeemverandering om te zorgen dat we de SDG's in 2030 realiseren. Met systeemverandering bedoelen we dat we de systemen die armoede en ongelijkheid in stand houden aanpakken.

9. Op welke manier/welk vlak kan Nederland als donor nog meer durf te tonen?

De Nederlandse overheid (en de Nederlandse watersector als geheel) kan nu durf tonen door woorden om te zetten in daden, waaronder op klimaatadaptatie (m.n. 'locally-led adaptation) en inclusief waterbeheer. Dit geldt niet alleen voor Nederland als 'donor'; de uitdaging voor Nederland is om het internationaal handels- en investeringsbeleid (en instrumenten) in lijn te brengen met de SDG's en de ambities om internationaal koploper te zijn op klimaatadaptatie en inclusief waterbeheer. Dit betekent dat de Nederlandse overheid aan partijen uit de Nederlandse watersector als voorwaarde dient te stellen dat de individuele en gezamenlijke inzet bijdraagt aan het behalen van de SDG's.

Vraag 10 van 10

Afrondende algemene vraag

10. Heeft u nog andere punten van aandacht die u vindt dat meegenomen dienen te worden in de nieuwe beleidsnota?

De IOB biedt zeer waardevolle inzichten voor het verbeteren van het Nederlands buitenlandbeleid. Recente IOB-evaluaties bieden belangrijke geleerde lessen en aanbevelingen om te komen tot een integrale inzet van de Nederlandse watersector (maar ook daarbuiten) op duurzaamheid en inclusiviteit. Het wordt sterk aanbevolen om – in de herziening/ aanscherping van Nederlands BHOS beleid – te bouwen op onafhankelijke evaluaties zoals die van het IOB. Daarbij wordt uit verschillende vragen duidelijk dat aannames nog onvoldoende getoetst zijn op basis van dergelijke evaluaties.

De kans van de Minister op BHOS zit in de verbinding van zowel de OS- als de Handelsagenda's. De vraagstelling van deze consultatie benadert OS en Handel echter vooral als twee aparte beleidsterreinen, waardoor vragen onvoldoende ruimte bieden om te komen tot suggesties voor een coherent BHOS-beleid. Het bevorderen van de internationale handels- en investeringskansen voor het Nederlands bedrijfsleven dienen zodoende in lijn te zijn met de internationale ambities en richtlijnen die Nederland heeft erkend en ondertekend, zoals de SDG's.

Uit voorgaande kabinetten heeft men geleerd dat vrijblijvende afspraken op duurzaamheid en inclusiviteit niet geleid hebben tot de gewenste effecten. Nederland hoopte met de convenanten op IMVO internationaal een koploper te worden, maar helaas worden deze ambities en wensen ingehaald door de realiteit. Het blijkt dat duidelijke kaders vereist zijn voor IMVO – ook voor de Nederlandse watersector, en dit vereist regels en wetgeving die juist bijdragen aan een level playing field voor partijen uit de Nederlandse watersector om aanspraak te kunnen maken op publieke steun.

-